

Charta základních práv Evropské unie

PREAMBULE

Vytvářejíce mezi sebou stále těsnější unii, jsou národy Evropy rozhodnuty sdílet mírovou budoucnost, založenou na společných hodnotách.

Unie, vědoma si svého duchovního a mravního dědictví, se opírá o nedílné, všeobecné hodnoty lidské důstojnosti, svobody, rovnosti a solidarity; spočívá na zásadách demokracie a vlády práva. Do středu veškeré své činnosti staví jednotlivce, a to tím, že zavádí občanství Unie a vytváří prostor svobody, bezpečnosti a spravedlnosti.

Unie přispívá k zachování a rozvíjení těchto hodnot za současného respektování rozmanitosti kultur a tradic národů Evropy, národní identity členských států a uspořádání jejich orgánů veřejné moci na státní, regionální i místní úrovni; usiluje o vyvážený a udržitelný rozvoj a zajišťuje volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu a svobodu podnikání.

K tomu je nutné posílit ve světle společenských změn, sociálního pokroku a vědeckotechnického rozvoje ochranu základních práv, a to jejich výraznějším vyjádřením v Chartě.

Při náležitém respektování pravomocí a úkolů Společenství a Unie i zásady subsidiarity tato Charta znovu stvrzuje práva, vyplývající zejména z ústavních tradic a mezinárodních závazků společných členským státům, ze Smlouvy o Evropské unii, ze smluv zakládajících jednotlivá Společenství, ze Sociálních chart přijatých Společenstvím a Radou Evropy a z rozhodnutí Soudního dvora Evropských společenství a Evropského soudu pro lidská práva.

Uplatňování těchto práv vyžaduje odpovědnost a povinnosti k druhým, k lidskému společenství a k příštím generacím.

Unie proto uznává práva, svobody a zásady níže uvedené.

KAPITOLA I DŮSTOJNOST

Článek 1

Lidská důstojnost

Lidská důstojnost je nedotknutelná. Musí být respektována a ochráněna.

Článek 2

Právo na život

1. Každý má právo na život.
2. Nikdo nesmí být odsouzen k trestu smrti nebo popraven.

Článek 3

Právo na osobní integritu

1. Každý má právo na respektování své tělesné a duševní integrity.
2. V lékařství a biologii se musí respektovat zejména:
 - svobodný a ze znalosti věci vycházející souhlas dotčené osoby, daný zákonem stanoveným způsobem,
 - zákaz eugenických praktik, zejména těch, které mají za cíl vybírání osob,
 - zákaz využívání lidského těla a jeho částí jako zdroje zisku,

- zákaz reprodukčního klonování lidí.

Článek 4

Zákaz mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu

Nikdo nesmí být mučen ani podroben nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

Článek 5

Zákaz otroctví a nucených prací

1. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví.
2. Po nikom se nesmí vyžadovat, aby vykonával nucené práce.
3. Obchodování s lidmi se zakazuje.

KAPITOLA II SVOBODY

Článek 6

Právo na svobodu a bezpečnost

Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost.

Článek 7

Respektování soukromého a rodinného života

Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a dopravovaných zpráv.

Článek 8

Ochrana osobních údajů

1. Každý má právo na ochranu osobních údajů, které se ho týkají.
2. S těmito daty se musí zacházet korektně, k přesně stanoveným účelům, a na základě souhlasu dotčené osoby nebo na základě jiného zákonem stanoveného legitimního důvodu. Každý má právo na přístup k údajům, které o něm byly shromážděny, a právo na jejich změnu.
3. Na dodržování těchto pravidel dozírá nezávislý orgán.

Článek 9

Právo uzavřít manželství a právo založit rodinu

Právo uzavřít manželství a právo založit rodinu se zaručuje v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují uplatňování těchto práv.

Článek 10

Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Součástí tohoto práva je svoboda náboženské vyznání nebo víru změnit a svoboda individuálně nebo společně s jinými, veřejně nebo soukromě náboženské vyznání nebo víru projevat bohoslužbou, vyučováním, jednáním a obřady.
2. Právo odmítnout vojenskou službu z důvodu svědomí se uznává v souladu s

vnitrostátními zákony, které upravují uplatňování tohoto práva.

Článek 11

Svoboda projevu a informování

1. Každý má právo na svobodu projevu. Součástí tohoto práva je právo zastávat názory a přijímat a šířit informace a ideje bez zásahů veřejné moci a bez ohledu na hranice státu.

2. Svoboda a pluralita médií musí být respektována.

Článek 12

Svoboda shromažďovací a sdružovací

1. Každý má právo na svobodu pokojně se shromažďovat a na všech úrovních se sdružovat, zejména v politických, odborových a občanských záležitostech; součástí této svobody je právo každého zakládat na obranu svých práv odbory a vstupovat do nich.

2. Politické strany na úrovni Unie přispívají k vyjadřování politické vůle občanů Unie.

Článek 13

Svoboda umění a věd

Umění a vědecký výzkum nesmí být omezovány. Akademická svoboda musí být respektována.

Článek 14

Právo na vzdělání

1. Každý má právo na vzdělání a na odbornou přípravu a další vzdělávání.

2. Součástí tohoto práva je možnost získat bezplatné povinné vzdělání.

3. Svoboda zakládat vzdělávací zařízení při náležitém respektování demokratických zásad a práva rodičů podle jejich náboženského a filosofického přesvědčení a pedagogických názorů zajišťovat vzdělání a učení svých dětí musí být respektována v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují uplatňování této svobody a tohoto práva.

Článek 15

Svoboda zvolit si povolání a právo na práci

1. Každý má právo pracovat a vykonávat svobodně zvolené nebo přijaté povolání.

2. Každý občan Unie má svobodu hledat zaměstnání, pracovat, uplatňovat právo na podnikání a poskytovat služby v kterémkoli členském státu.

3. Občané třetích zemí, kteří mají povolení pracovat na území členských států, mají právo na pracovní podmínky rovné pracovním podmínkám občanů Unie.

Článek 16

Svoboda podnikání

Svoboda podnikat v souladu s právem Společenství a se zákony a praxí jednotlivých států se uznává.

Článek 17

Právo na majetek

1. Každý má právo vlastnit zákonně nabytý majetek, užívat ho, nakládat s ním a pořizovat o něm závěti. Nikdo nesmí být zbaven svého majetku, s výjimkou existence veřejného

zájmu, a to v případech a za podmínek stanovených zákonem a při poskytnutí odpovídající náhrady v přiměřené lhůtě. Užívání majetku může být upraveno zákonem v míře, která je z hlediska veřejného zájmu nezbytná.

2. Duševní vlastnictví je chráněno.

Článek 18

Právo na azyl

Při dodržení ustanovení Ženevské úmluvy ze dne 28. července 1951 a Protokolu ze dne 31. ledna 1967 o postavení uprchlíků a v souladu se Smlouvou o založení Evropského společenství se zaručuje právo na azyl.

Článek 19

Ochrana při odsunu, vyhoštění nebo vydání

1. Hromadná vyhoštění se zakazují.

2. Nikdo nesmí být odsunut, vyhoštěn nebo vydán do státu, kde je vážné nebezpečí, že by mohl být vystaven trestu smrti, mučení nebo jinému nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

KAPITOLA III

ROVNOST

Článek 20

Rovnost před zákonem

Všichni lidé si jsou před zákonem rovni.

Článek 21

Zákaz diskriminace

1. Každá diskriminace z jakéhokoli důvodu, např. z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, etnického nebo sociálního původu, genetických rysů, jazyka, náboženského vyznání nebo víry, politického nebo jakéhokoli jiného přesvědčení, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, rodu, zdravotního postižení, věku či sexuální orientace se zakazuje.

2. V oblasti aplikace Smlouvy o založení Evropského společenství a Smlouvy o Evropské unii se zakazuje každá diskriminace z důvodu státní příslušnosti; zvláštní ustanovení těchto smluv tím nejsou dotčena.

Článek 22

Kulturní, náboženská a jazyková rozmanitost

Unie respektuje kulturní, náboženskou a jazykovou rozmanitost.

Článek 23

Rovnost mezi muži a ženami

Rovnost mezi muži a ženami ve všech oblastech, včetně zaměstnání, práce a odměňování za ni musí být zajištěna.

Zásada rovnosti nebrání v tom, aby byla zachována nebo přijata opatření, která stanoví zvláštní výhody pro nedostatečně zastoupené pohlaví.

Článek 24

Práva dítěte

1. Děti mají právo na ochranu a péči v míře nezbytné pro jejich tělesné i duševní zdraví. Mohou svobodně vyjadřovat své názory. Ve věcech, které se týkají dětí, se podle věku a zralosti dětí musí k těmto názorům přihlížet.

2. Při každém jednání orgánů veřejné moci nebo soukromých institucí, které se týká dětí, se musí přihlížet především k nejvlastnějším zájmům dítěte.

3. Každé dítě má právo udržovat pravidelné a přímé styky s oběma rodiči, pokud to neodporuje jeho zájmům.

Článek 25

Práva seniorů

Unie uznává a respektuje práva seniorů na důstojný život, nezávislost a účast na společenském a kulturním životě.

Článek 26

Integrace postižených

Unie uznává a respektuje právo postižených na opatření, která jim mají zajistit nezávislost, společenskou a profesní integraci a účast na životě společnosti.

KAPITOLA IV SOLIDARITA

Článek 27

Právo pracovníků na informace a konzultace v podniku

Pracovníkům nebo jejich zástupcům musí být za podmínek stanovených právem Společenství a zákony a praxí jednotlivých států zaručeny na příslušných úrovních včasné informace a konzultace.

Článek 28

Právo na kolektivní vyjednávání a vystupování

Pracovníci a zaměstnavatelé nebo jejich organizace mají v souladu s právem Společenství a se zákony a praxí jednotlivých států právo sjednávat a uzavírat na příslušných úrovních kolektivní smlouvy a v případě střetů zájmů kolektivně na obranu svých zájmů vystupovat, a to i stávkou.

Článek 29

Právo na zprostředkování práce

Každý má právo na bezplatné zprostředkování práce.

Článek 30

Ochrana při neoprávněném propuštění

Každý pracovník má v souladu s právem Společenství a se zákony a praxí jednotlivých států právo na ochranu před neodůvodněným propuštěním.

Článek 31

Právo na slušné a spravedlivé pracovní podmínky

1. Každý pracovník má právo na pracovní podmínky respektující jeho zdraví, bezpečnost a důstojnost.
2. Každý pracovník má právo na stanovení maximální přípustné pracovní doby, na odpočinek každý den a každý týden a na placenou dovolenou každý rok.

Článek 32

Zákaz dětské práce a ochrana mladistvých při práci

Zaměstnávat děti se zakazuje. Věková hranice přijímání do zaměstnání nesmí být nižší než věk, kdy končí povinná školní docházka; tím nejsou dotčena ustanovení pro mladistvé příznivější ani omezené výjimky.

Pracovní podmínky mladistvých musí odpovídat jejich věku a mladiství musí být chráněni před hospodářským vykořisťováním a před každou prací, která by mohla ohrozit jejich bezpečnost, zdraví nebo tělesný, duševní, mravní nebo společenský vývoj nebo narušit jejich vzdělání.

Článek 33

Rodinný a osobní život

1. Rodina musí být chráněna právně, hospodářsky a sociálně.
2. V zájmu sladění rodinného a pracovního života má každý právo na ochranu před propuštěním z důvodu mateřství, na placenou mateřskou dovolenou a na rodičovskou dovolenou po narození nebo osvojení dítěte.

Článek 34

Sociální zabezpečení a sociální výpomoc

1. Unie uznává a respektuje právo na sociální dávky a služby zajišťující ochranu v mateřství, nemoci, při pracovním úrazu, v závislosti nebo stáří a při ztrátě zaměstnání, a to v souladu s postupy stanovenými právem Společenství a zákony a praxí jednotlivých států.
2. Každý, kdo oprávněně sídlí nebo se pohybuje v Unii, má právo na sociální dávky a výhody v souladu s právem Společenství a se zákony a praxí jednotlivých států.
3. V zájmu boje proti vylučování ze společnosti a chudobě Unie uznává a respektuje právo na sociální výpomoc a na pomoc při bydlení, aby se všem, kdo jsou bez dostatečných prostředků, zajistila slušná existence, a to v souladu s postupy stanovenými právem Společenství a zákony a praxí jednotlivých států.

Článek 35

Ochrana zdraví

Každý má za podmínek stanovených zákony a praxí jednotlivých států právo na preventivní zdravotní péči a na lékařské ošetření. Při stanovení a uskutečňování všech politik Unie musí být zajištěna vysoká úroveň ochrany lidského zdraví.

Článek 36

Přístup ke službám v obecném hospodářském zájmu

V souladu se Smlouvou o založení Evropského společenství a s cílem podpořit sociální a

územní soudržnost Unie uznává a respektuje přístup ke službám v obecném hospodářském zájmu, stanovený zákony a praxí jednotlivých států.

Článek 37

Ochrana životního prostředí

Vysoká úroveň ochrany životního prostředí a zvyšování jeho kvality musí být začleněny do politik Unie a zajištěny v souladu se zásadou udržitelného rozvoje.

Článek 38

Ochrana spotřebitele

Politiky Unie musí zajišťovat vysokou úroveň ochrany spotřebitele.

KAPITOLA V PRÁVA OBČANŮ

Článek 39

Právo volit a kandidovat ve volbách do Evropského parlamentu

1. Každý občan Unie má ve státu, ve kterém bydlí, právo volit a kandidovat ve volbách do Evropského parlamentu, a to za stejných podmínek jako občané tohoto státu.

2. Členové Evropského parlamentu jsou voleni v přímých, obecných a svobodných volbách tajným hlasováním.

Článek 40

Právo volit a kandidovat v komunálních volbách

Každý občan Unie má v členském státu, ve kterém bydlí, právo volit a kandidovat v komunálních volbách, a to za stejných podmínek jako občané tohoto státu.

Článek 41

Právo na dobrou správu

1. Každý má právo, aby instituce a orgány Unie rozhodovaly o jeho záležitostech nestranně, spravedlivě a v přiměřené lhůtě.

2. Součástí tohoto práva je:

- právo každého být slyšen před přijetím každého konkrétního opatření, které by se ho mohlo nepříznivě dotknout;
- právo každého na přístup k dokumentům o něm, a to při respektování oprávněných zájmů důvěrnosti a profesního a obchodního tajemství;
- povinnost správních orgánů odůvodňovat svá rozhodnutí.

3. Každý má právo, aby v souladu s obecnými zásadami společnými zákonům členských států Společenství nahradilo každou škodu, kterou při plnění svých povinností způsobí jeho instituce nebo osoby, které pro Společenství pracují.

4. Každý má právo písemně se obracet na instituce Unie v jednom ze smluvních jazyků; ve stejném jazyce musí obdržet odpověď.

Článek 42

Právo na přístup k dokumentům

Každý občan Unie a každá fyzická nebo právnická osoba, která bydlí nebo má sídlo v některém členském státu má právo na přístup k dokumentům Evropského parlamentu, Rady a Komise.

Článek 43

Ombudsman

Každý občan Unie a každá fyzická nebo právnická osoba, která bydlí nebo má sídlo v některém členském státu má právo obracet se na ombudsmana Unie při nesprávnostech v činnosti institucí nebo orgánů Společenství, s výjimkou Soudního dvora a Soudu prvního stupně při jejich soudní činnosti.

Článek 44

Petiční právo

Každý občan Unie a každá fyzická nebo právnická osoba, která bydlí nebo má sídlo v některém členském státu má právo předkládat petice Evropskému parlamentu.

Článek 45

Svoboda pohybu a pobytu

1. Každý občan Unie má právo svobodně se pohybovat a bydlet na území členských států.
2. V souladu se Smlouvou o založení Evropského společenství lze svobodu pohybu a pobytu poskytnout občanům třetích zemí, kteří zákonně pobývají na území některého členského státu.

Článek 46

Diplomatická a konzulární ochrana

Každý občan Unie má na území třetí země, ve které není zastoupen členský stát, jehož je občanem, právo na ochranu diplomatických nebo konzulárních orgánů kteréhokoliv členského státu, a to za stejných podmínek jako občané tohoto členského státu.

KAPITOLA VI SPRAVEDLNOST

Článek 47

Právo na účinnou právní ochranu a na spravedlivý proces

Každý, jehož práva a svobody zaručené právem Unie jsou porušovány, má za podmínek stanovených tímto článkem právo na účinnou soudní ochranu.

Každý má právo, aby jeho věc v přiměřené lhůtě spravedlivě a veřejně projednal nezávislý a nestranný soud, předem ustavený zákonem. Každému musí být umožněno, aby se mu dostalo rady, obhajoby a zastoupení.

Právní pomoci se musí dostat i těm, kteří nedisponují dostatečnými prostředky, je-li tato pomoc nezbytná k zajištění účinného přístupu ke spravedlnosti.

Článek 48

Presumpce nevinny a právo na obhajobu

1. Každý, kdo byl obviněn, je považován za nevinného, pokud podle zákona nebyla jeho vina prokázána.
2. Každému, kdo byl obviněn, se zaručuje respektování jeho práva na obhajobu.

Článek 49

Zásada zákonnosti a zásada přiměřenosti trestných činů a trestů

1. Nikdo nesmí být odsouzen za trestný čin pro jednání nebo opomenutí, které nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem v době, kdy k tomuto jednání nebo opomenutí došlo. Nikomu nelze rovněž uložit přísnější trest, než jaký bylo možno uložit v době, kdy byl trestný čin spáchán. Mírnější trest se uloží, byl-li poté, co byl trestný čin spáchán, stanoven zákonem.
2. Tento článek nebrání, aby byl někdo trestně stíhán nebo trestán za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy k němu došlo, bylo trestné podle obecných zásad uznávaných mezinárodním společenstvím.
3. Přísnost trestu nesmí být v nepoměru k trestnému činu.

Článek 50

Právo nebýt dvakrát trestně stíhán nebo trestán pro týž trestný čin

Nikdo nesmí být znovu trestně stíhán nebo trestán za trestný čin, pro který byl v Unii již podle zákona pravomocně zproštěn obžaloby nebo odsouzen.

KAPITOLA VII VŠEOBECNÁ USTANOVENÍ

Článek 51

Působnost

1. Ustanovení této Charty jsou při náležitém respektování zásady subsidiarity určena institucím a orgánům Unie, jakož i členským státům, pokud aplikují právo Unie. Musí proto respektovat práva, dodržovat zásady a prosazovat jejich aplikaci v souladu s příslušnými svými pravomocemi.
2. Tato Charta nezakládá žádnou novou pravomoc nebo povinnost Společenství nebo Unie, ani nemění pravomoci a povinnosti stanovené smlouvami.

Článek 52

Rozsah zaručených práv

1. Každé omezení v uplatňování práv a svobod uznaných touto Chartou musí být stanoveno zákonem a musí být přitom chráněna jejich podstata. V souladu se zásadou přiměřenosti lze omezení uplatnit jen tehdy, jsou-li nezbytná a odpovídají-li účelům sledujícím obecný zájem uznaný Unií nebo potřebě chránit práva a svobody druhých.
2. Práva uznaná touto Chartou, která se opírají o smlouvy zakládající Evropská společenství nebo o Smlouvu o Evropské unii, musí být uplatňována za podmínek a v mezích stanovených těmito smlouvami.
3. Pokud tato Charta obsahuje práva odpovídající právům zaručeným Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, je smysl a rozsah těchto práv stejný, jako smysl a rozsah práv stanovených touto úmluvou. Toto ustanovení nebrání, aby právo Unie poskytovalo

širší ochranu.

Článek 51

Rozsah ochrany

Žádné ustanovení této Charty nesmí být vykládáno tak, že se tím omezují nebo že jsou tím nepříznivě dotčena lidská práva a základní svobody uznané v příslušných oblastech jejich použití právem Unie, mezinárodním právem a mezinárodními úmluvami, jejichž stranou jsou Unie, Společenství nebo všechny členské státy, včetně Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a ústavami členských států.

Článek 54

Zákaz zneužití práv

Žádné ustanovení této Charty nesmí být vykládáno tak, že by z toho nepřímo vyplývalo právo zapojit se do jakékoli činnosti nebo dopustit se jakéhokoli jednání, které směřují k popření kteréhokoli z práv a svobod uznaných v této Chartě nebo k jejich většímu omezení, než je v ní stanoveno.